

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Wie heeft nog geen engel gezien?

Onlangs was ik in het Duitse bedevaartsoord Kevelaer, vlak over de grens bij Noord-Limburg. Een indrukwekkend dorp vol van rooms-katholieke spiritualiteit. Nu hoeft die laatste op zich nog geen gevoel van bevreemding te geven: er is veel in bijvoorbeeld de rooms-katholieke auteur Henri Nouwen dat ik herken. Maar Kevelaer gaf dat gevoel van bevreemding wel. Er was een winkeltje, waar je beschermengelen kon kopen, die echt werken: uitgesneden figuren in allerlei soorten steen met een specifieke werking.

J.H. Kuiper ■

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven</i> - J.H. Kuiper	
Wie heeft nog geen engel gezien?	247
Voorstel voor familieberaad - een toelichting - E.A. de Boer	251
<i>Meditatief</i> - E.A. de Boer	
Voorgangers voor Gods troon	254
<i>Wandelen met God</i> - M.A. van Leeuwen	
Bidden is... toegang hebben tot God	255
<i>Aan de broederweg</i> - J. van Bruggen	
De andere stad 2	257
<i>In gesprek met</i> - E.A. de Boer	
In gesprek met dr. H.A. Speelman	261
<i>Lied van de week</i> - A. de Heer	
Geref. Kerkboek 2006 lied 87: 'Waar is een rustpunt in de nacht?'	264
<i>Uit de kerken, Persbericht</i>	

Later zag ik ze ook in edelstenenwinkeltjes in Nederland, in een vaag-religieuze omgeving. Ze werken kennelijk ook zonder (christelijk) geloof.

Ook verder vormen de engelen een populair thema. Bekend is de serie van de Evangelische Omroep *Touched by an angel*, aangekocht in Amerika, waarin twee engelen optreden. Maar ook buiten direct christelijke kring is er veel aandacht voor. Er is meer tussen hemel en aarde dan de mens van vandaag in zijn elektronica bevatten kan en het boeit de mensen enorm.

Niet alleen de engelen staan volop in de belangstelling; deze strekt zich eigenlijk uit tot alles wat wij niet begrijpen kunnen. De film *the Sixth Sense* trok een paar jaar geleden veel belangstelling. De film gaat over een jongen, die de doden kan zien en bij zijn probleem geholpen wordt door een vermoorde kinderpsychiater, die nog iets goed te maken had. Hoewel de suggestie ten slotte wordt gewekt, dat het allemaal alleen in de geest van het jongetje bestond, suggereert de titel toch dat er meer is en dat sommige mensen met een apart zintuig

daarvoor wel degelijk contact hebben met de wereld van de geesten. Elke zichzelf respecterende boekhandel heeft daarom tegenwoordig een plankje esoterie, boeken over het spirituele, broederlijk naast dat van de godsdienst en de wijsbegeerte. De vorig jaar overleden Vlaamse schrijver Hubert Lampo heeft deze benadering uitgebreid binnen de Nederlandse literatuur geëxploiteerd, lang voor de schrijver van de 'Da Vinci Code' er een bestseller aan wijdde.

in de Bijbel staan ze lijnrecht tegenover elkaar

Achter deze belangstelling vermoed ik de behoefte om het leven in de hand te houden. Als je bij de ingang van je huis een echt werkende beschermengel kunt plaatsen, wat kan je dan gebeuren? Stap zoveel in de beveiliging, als de andere systemen falen. Aan het begin van het nieuwe jaar 2007 met al de vragen die zo'n begin oproept, daarom aandacht voor de aandacht voor engelen in deze tijd.

Eerste vragen

Als je dit op je in laat werken, komen er al gelijk een paar vragen naar boven. Hoe komt het dat na een tijd waarin het bovennatuurlijke zoveel mogelijk weggeredeneerd werd uit de wereld, er opnieuw veel belangstelling voor is. Je ziet een algemeen toenemende belangstelling voor deze zaken. Hoe verhoudt zich daarmee de groeiende belangstelling van Christenen voor onderwerpen als deze?

En als je aanneemt, dat er inderdaad meer tussen hemel en aarde is dan wij kunnen begrijpen, heeft dit dan invloed op ons handelen? Hoe moet je dat zien? Gaat het bijvoorbeeld om een permanente werkzaamheid of een incidentele duw in de richting van een voortdurende vrachtwagen of juist daarvan weg? (H. Lampo, *de komst van Joachim Stiller*, voor het eerste en de ervaring van sommige christenen voor het laatste.)

Ook een vraag, die eigenlijk vooraf gesteld moet worden: kun je de bijbelse gegevens zo maar combineren met wat mensen verder menen te weten over deze onderwerpen? Kun je eigenlijk buiten Gods openbaring om er wat zinnigs over zeggen?

Engelen en duivelen

Eén van de dingen, waarbij dit een rol speelt, is de verhouding tussen goede en kwade geesten, die men meent te bespeuren. Het blijkt namelijk elke keer opnieuw, dat er naast de prachtige ervaringen die sommige mensen op doen, ook heel negatieve staan. Het is niet allemaal fijn verheven en verheffend wat vanuit die andere werkelijkheid naar ons toe komt. Bijbellezers zal dat niet verbazen. Die weten, dat daarin gesproken wordt over engelen als dienstknec-

ten van God en over de duivel en zijn trawanten; daarin gaat het om engelen, die aan hun eigen oorsprong ontrouw geworden zijn en in opstand gekomen zijn. Ze worden daarom bewaard door God voor de dag van het laatste en definitieve oordeel. Naast mensen, die je vertellen dat ze een engel gezien hebben, kom je dan ook mensen tegen die kunnen vertellen van de ontmoeting met een duivel. In de Bijbel staan ze lijnrecht tegenover elkaar.

Er is geen sprake van, dat het in een verre toekomst nog eens goed komt met de boze geesten. Zie de brief van Judas. Ook in het evangelie treden de duivelen op als de tegenwerkers van Gods heilsplan, die tijdens het leven van Christus bijzonder hun best doen om daar afbreuk aan te doen. Denk aan die opvallend veel voorbeelden van bezetenheid in de evangelien.

Herlevend Manicheïsme

Wanneer je echter leest, hoe daar door anderen weer over gepraat wordt, is het opvallend, dat er zoveel goede woorden zijn juist voor de boze geesten. Vaak wordt daarbij teruggesproken op de leer die wij in de kerk kennen als die van Mani, die het goede en het kwade als twee machten erkende, maar toch geloofde dat deze uiteindelijk één zijn en één worden. Het goede heeft het kwade nodig; het licht heeft het donker nodig. Het kwaad is daarom ook niet echt kwaad, maar de noodzakelijke metgezel van het goede, net zoals iemand die in de zon loopt, ook een schaduw heeft. Mani is voor velen een onbekend figuur uit de oude kerkgeschiedenis, zie echter artikel 9 NGB, maar je hoeft maar aan de populaire Chinese symbolen van Jin en Yang te denken om ideeën als van hem tot in de tijd van vandaag te herkennen.

Nu zit er aan de idee van een schaduw als begeleiding van het goede heel wat vast. De psycholoog C.G. Jung ging daar heel ver in. Vanuit zijn vak is dat ook belangrijk. In de hulpverlening kan het idee van je schaduw heel goed zijn om oog te krijgen voor de minder aangename kanten van je persoonlijkheid, die je misschien niet eens onder ogen wilt zien.

Maar de kerk heeft toch altijd de leer van Mani afgewezen en iemand als de kerkvader Augustinus heeft er tenslotte mee gebroken. Door in eerste instantie het kwaad te verzelfstandigen en het daarna toch weer een plaats te geven binnen een hoger idee van God, breng je een dubbelheid binnen in je Godsbeeld, die je tenslotte alleen maar opbreken kan. Is Hij dan nog volkomen goed? Of valt dan de éne God voor ons kennen uiteen in twee kanten, die tegenover elkaar staan. Hoe goed is het goed nog als het als noodzakelijke begeleiding het kwaad nodig heeft.

Het klinkt nog steeds heel mooi en aannemelijk, maar het helpt je eigenlijk ook niet verder. In feite sluit het je op in de cyclus van de wereldgeschiedenis, zonder hoop te kunnen

geven op een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Het verklaart het huidige bestel als het definitieve.

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeeringsbeleid signaleerde eind 2006 een toegenomen belangstelling voor het godsdienstige en dat kan wijzen op een openheid voor geloof naar de Bijbel. Inhoudelijk gezien echter kun je je afvragen of de aandacht voor het spirituele mensen vandaag niet nog meer vastbindt aan de realiteit van vandaag dan ze ooit doorhebben. We werken dat nog even uit.

Gevolg

Natuurlijk is het op zichzelf genomen mooi, dat na een lange periode van plat materialisme, waarin alles ontkend werd wat niet met onze instrumenten meetbaar was, er nu een tijd komt, waarin er wel aandacht is voor al die zaken die ons begrip nu nog te boven gaan. Je kunt weer voor de dag komen met je geloof in God. Maar het blijft van groot belang om goed te zien, waar het om gaat.

Eigenlijk is dat al aangeduid in de weergave hierboven van de leer van Mani. De bedoeling is bij al die belangstelling dat je de door al die jaren van materialisme wel heel plat geworden alledaagse werkelijkheid verlaat en je met hogere dingen bezig houdt. Helaas heeft de één dat zesde zintuig wel en de ander niet. Er zijn dus ingewijden en mensen voor wie het allemaal te moeilijk is. En dat staat me tegen aan die belangstelling voor de geestenwereld van dit moment. Het is in wezen heel elitair. Ik heb ook wel mensen binnen de Gereformeerde Kerken gesproken die een engel gezien hadden. Heel terughoudend wilden ze, onder belofte van geheimhouding, daar wel wat van vertellen. Het was ook een unieke ervaring, die niet herhaald werd. Laat staan dat ze zich lieten

laat staan dat ze zich lieten voorstaan op hun ervaring

voorstaan op hun ervaring. Dat is schriftuurlijk nuchter. God wilde hen in een moeilijke periode van hun leven bemoedigen. Een van de mensen om wie het gaat, was een zuster die in de oorlogstijd, toen haar man in Engeland zat, bemoedigd werd door een engel met de woorden uit Klaagliederen 3:22: *de goedertierenheden van God zijn elke dag nieuw*. Stel dat zij er over zou vertellen. Dan zou net de pointe van de bemoediging verloren gaan in de aandacht die zij zelf zou krijgen. Dat had ze goed begrepen en daarom praatte ze er niet over. Pas na het overlijden van haar man, vele jaren later. Maar juist daarom komt het erop aan om met de Bijbel in de hand goed het kaf van het koren te scheiden. We beginnen daarom eerst met een bijbels verhaal over de engelen, om aller-

eerst duidelijk te maken dat het niet om een ontkenning van de realiteit van de engelen gaat.

Ze zijn er altijd, de engelen.

Lang geleden liep de profeet Elisa door het joodse land. De vijanden waren er en ze zochten hem. Iedereen waarschuwde Elisa om toch vooral voorzichtig te zijn. Maar hij ging zijn eigen weg. Op een morgen, toen hij en zijn knecht wakker werden, bleek de stad waar ze waren, omringd te zijn door een groot leger. De knecht raakte in paniek. Maar Elisa zei: *wij zijn met meer dan zij*. En de ogen van de knecht gingen open en hij zag het enorme leger dat bij hen was. (2 Koningen 6)

Deze geschiedenis is tekenend voor de manier waarop de Bijbel spreekt over engelen. Je ziet ze meestal niet, maar ze zijn er wel. Ze hebben, volgens het Nieuwe Testament, ook als taak om voor de uitverkorenen te zorgen. Daarvoor zijn zij uitgezonden. Zie Hebrëënen 1:14. Er is een permanente vredesmacht om ons heen. Zo is God voor zijn volk ook in deze wereld aan het werk. Aan het begin van het nieuwe jaar is dat een prachtige bemoediging. Het enthousiasme van de engelen voor de geboorte van de Christus versterkt dit alleen maar: in de kribbe van Bethlehem ligt het kind dat de frustrerende kringloop van de wereldgeschiedenis zal veranderen in de door God gewilde voltooiing.

Wanneer je daarover nadenkt, verschuift als het ware de aandacht. Van de incidentele gevallen van mensen die echt een engel gezien hebben - en wie ben ik om dat te ontkennen - naar het vertrouwen in Gods continue zorg. In het begin van dit artikel ging het om de grote belangstelling die er op het moment is voor het bestaan van goede en boze geesten. Een belangstelling die je tegenkomt bij christenen en niet-christenen. Daarover nadenkend bleek die belangstelling vooral uit te gaan naar het bijzondere, met het gevaar, dat er een aparte klasse van gelovigen ontstaat: de ingewijden. Zo is het in het verleden ook vaak gegaan. Paulus bijvoorbeeld waarschuwt al tegen mensen, die zichzelf naar voren dringen met hun gewilde nederigheid en engelenverering. (Colossenzen 2:18). Het is heel goed mogelijk, vanuit wat we weten over de ideeën van de mensen in zijn tijd, dat er vanaf het denken van die mensen voor wie hij daar waarschuwt een lijn loopt naar de nu populaire opvattingen over engelen.

Tussen twee klippen door?

Terwijl je dus aan de éne kant naar mijn overtuiging moet waken tegen een overschatting van de bijzondere ontmoetingen die mensen soms kunnen hebben, is het ook goed om naar de andere kant te zien en tegelijk door te heb-

ben, dat in de verdorde samenleving van deze tijd de belangstelling voor deze dienstknechten van God wel heel minimaal geworden is. We lijken eigenlijk allemaal wat op die knecht van Elisa, voor wie alleen telde wat hij kon waarnemen. Door de nadruk op het verstand en een gedateerde opvatting van wat wetenschap is, kun je ook gaan ontkennen, dat in deze schepping naast het voor ons waarneembare ook het voor ons niet waarneembare een rol speelt.

engelen als bijproduct van het materialisme

Dan gebeurt er echter iets opmerkelijks: juist zo'n benadering waarin eigenlijk een reductie van de schepping plaats vindt, roept de belangstelling voor het ongrijpbare op.

Waarbij voor mij dan nog de vraag is, of in die belangstelling er echt een erkenning is van een werkelijkheid die wij niet kunnen waarnemen, of dat het veel eerder nog gezien wordt als product van onze geest, waar uit de behoefte aan iets hogers de gedachte eraan geboren wordt. Blijft wie zich bezighoudt met dergelijke verschijnselen dus eigenlijk niet in het gereduceerde beeld van de wereld hangen? Ik heb behoefte aan een hogere macht dus ik projecteer mijn behoefte op het grote scherm van mijn visie op de wereld en dan blijkt er zo'n idee te bestaan. Engelen als bijproduct van het materialisme. Dit helpt niet echt en lijkt op de manier waarop de baron von Münchhausen zich aan zijn haren uit het moeras trok. Veel religiositeit is in feite verklede psychologie. Overigens: niets tegen goede psychologie.

En de christelijke belangstelling dan?

Hoe zit het dan met de belangstelling, die er onder veel serieuze christenen ontstaat voor de wereld van de engelen? Ik kan hier lang niet alles van weergeven, maar ik denk even aan boeken als die van Peretti. Ik haal hem naar voren, omdat hij als bijbelgetrouw christen zich ook binnen de kerk in een zekere mate van populariteit mag verheugen. Hij geeft heel concreet de strijd tussen engelen en duivelen weer en lokaliseert daarbij soms het kwaad op een bepaald punt: je kunt de put van de afgrond (Openbaring 9) vinden in het nabije oosten en de berg waar de draak woont ergens in de Verenigde Staten. Dat concrete heeft zijn eigen waarde: denk weer aan de werkelijkheid bij Elia tegenover de soldaten van Aram, liefelijk aanwezig in de velden van Jizreël, staan de hemelse legers van God. Ik doe daar niets van af.

Op zichzelf genomen kun je daarom blij zijn met belangstelling voor misschien teveel verwaarloosde elementen uit de rijke openbaring van de Here. Je moet daar ook van willen leren. Het rationalisme had en heeft ons allemaal in de greep. En er zit een heleboel troost in het besef, dat de engelen om ons heen zijn. De bemoedi-

ging van Elisa heeft ook voor ons zin. En daarmee tegelijk de waarschuwing van Paulus, dat onze strijd niet gaat tegen vlees en bloed, maar tegen de boze geesten in de hemelse gewesten (Efeziërs 6). Laat ook het boek Openbaring niet zien, dat er zich heel wat afspeelt om ons heen, waar we geen benul van hebben. Het is goed waakzaam te zijn, omdat de duivel rondgaat als een brullende leeuw, zoekend naar prooi. Het is goed om daarbij te bedenken, dat hij al aan het kruis ontwaepend is, zie Colossenzen 1, en dat nu vooral de bemoediging van Elisa geldt.

Juist daarom heb ik mijn vragen bij de groeiende belangstelling. Niet voor het gegeven dat er belangstelling komt, maar wel voor de richting die deze aanneemt, vooral in de boeken van Peretti. Ik heb daarbij geen vragen rond het gebruik van de menselijke fantasie, als het erom gaat je een voorstelling te maken van engelen of duivelen. We hebben allemaal een beeld in ons hoofd daarvan en waarom zou je dat niet mogen opschrijven. Maar ik vind het wel bedenkelijk, dat elke keer bij hem de grenzen uitgewist worden tussen de zintuiglijk waarneembare werkelijkheid waarin wij leven en de realiteit van de wereld waarin de engelen en duivelen hun strijd leveren. Ik geloof dat ze in allerlei opzichten op elkaar betrokken zijn en misschien wel parallel lopen. Toch is het opvallend, hoe sober de Bijbel ons daarover inlicht. Ik vermoed daarom dat het door hem en mij betreunde rationalisme hem meer parten speelt dat hem lief is en voor mij nodig is. Juist door de strijd van engelen en duivelen zo nadrukkelijk een plaats te geven in de werkelijkheid waarin wij leven, maakt hij mijns inziens een knieval voor dat rationalisme.

De bemoediging blijft

Op kruispunten van de heilsgeschiedenis zien we de engelen naar voren komen in onze werkelijkheid en in bijbelse visioenen zien we ze optreden in hun werkelijkheid. Soms wordt het gordijn tussen beide even opzij geschoven en krijgen we een tafereel te zien, dat ons bemoedigt, waarschuwt en ook aan onze nieuwsgierigheid vragen stelt, die we lang niet allemaal kunnen beantwoorden. Maar elke keer gaat het om de heilige God, die regeert en onze angst voor het onbekende wil wegnemen en ons gerust wil stellen. Als Hij allerlei dingen openbaart over engelen en duivelen, wil Hij niet een christelijke variant op de horrorstories geven, maar juist onze angst tot rust brengen: Hij houdt ook door zijn dienaren alles in de hand. Het is voor het komende jaar 2007 voldoende om dat te weten.

Ds. Jan Kuiper is productontwikkelaar Steunpunt Gemeentebouw.

Voorstel voor familieberaad - een toelichting

Eén van je zussen in nood is, ook al is zij allang volwassen en staat zij op eigen benen. Je bemoeit je niet voortijdig met haar problemen. Om niet, ongevraagd, meer schade aan te richten. Maar als er geen andere mogelijkheid is, roep je de familie samen. Familieberaad om die ene zus te helpen.

De classis Utrecht besloot in de kerkelijke weg van voorbereiding een voorstel te doen tot het bijeenroepen van een vroegde generale synode. De tekst werd in het laatste nummer van 2006 afgedrukt. Hier volgt een toelichting, waarbij de gronden puntsgewijs zijn gevolgd. Die komt voor mijn rekening.

E.A. de Boer ■

1. Geen hereniging

De uitspraak van de Generale Synode te Amersfoort 2005 in het appèl van *Ichthus* kapte een weg door het woud van ontwikkelingen op de appèlweg. Een weg terug naar het classisoordeel dat een open plek in het woud wilde creëren, nl. doordat de hele kerkenraad in september 2004 diende terug te treden. En naar 'de aanvaarding van dat oordeel door de (meerderheid van de) kerkenraad dat tot effectuering van dat oordeel [heeft] geleid' (*Acta*, 147). Concreet betekent dit: alle kerkenraadsleden van toen, ook het tiental (dat de gemeente in het *Ichthus*college samenriep), werden geacht teruggetreden te zijn.

Wat *Eudokia* en vooral *Ichthus* met deze uitspraak moesten gaan doen, heeft de synode opengelaten. In elk geval werd helderheid geschapen door het besluit van de Particuliere Synode Overijssel, waartegen appèl was aangekend, te vernietigen. Maar kern van het verweer dat nu van *Ichthus*-zijde gegeven wordt is: hoe kan een kerkenraad bij aanwezigheid van slechts elf en afwezigheid van in ieder geval 'de tien' een rechtsgeldig besluit van zo grote strekking nemen? Van die getalsverhouding was de synode op de hoogte, maar achtte het toch een meerderheidsbesluit, en dus rechtsgeldig.

In de *Eudokia*-gemeente is in 2004, na het terugtreden van de ambtsdragers, een nieuwe kerkenraad gekozen en bevestigd. Het is een logische gevolgtrekking uit de uitspraak van de GS Amersfoort dat hij zich de wettige raad van

Kampen-Noord acht. De vernieuwing van de raad had kansen kunnen bieden op toenadering en verzoening, zeker na de uitspraken van de synode.

Verdrietig feit is echter dat dit niet gelukt is. En dat de uitspraak van Amersfoort niet door beide kanten aanvaard en door toenadering gevolgd is. Hoe oprecht en hard er ook aan gewerkt is. En ook al zijn die uitspraken rechtsgeldig.

2. Toch revisie?

Er is in de pers al een en ander over het voornemen tot revisie door *Ichthus* geschreven. Zal de synode het ontvankelijk verklaren? De rechtgang in de kerken is doorlopen. Je kunt niet alles overdoen. En is er van revisie, die altijd slechts onderdelen betreft, veel te verwachten? Het antwoord op zulke vragen is open. De tijd zal het leren.

Feit is echter dat het *Ichthus*-deel heeft aangekondigd deze weg in te slaan. Het schijnt zo te zijn dat dit enkele feit een voortzetting van de tuchtprocedure niet hoefde op te schorten. Maar het gaat wel om broeders die zich als predikant, ouderling en diaken geroepen achten. En ook zo beschouwd worden door het deel van de gemeente te Kampen-Noord dat zich op zondag door hen in het *Ichthus*-college laat vergaderen. Niet slechts de predikant, maar de raad van het *Ichthus*-deel kondigt aan de weg van revisie te willen gaan. Sinds de afzetting van ds. E. Hoogendoorn door de raad van Kam-

pen-Noord (*Eudokia*) lijkt de hoop op toenadering voorbij. De raad van het *Ichthus*-deel heeft immers al laten weten dit vonnis niet te aanvaarden.

Na Amersfoort 2005 heeft het *Ichthus*-deel de zusterkerken aangeschreven met de oproep de besluiten niet te ratificeren. Nu roept hij de kerkenraden in den lande op ds. Hoogendoorn als predikant van de Gereformeerde Kerken te blijven erkennen.¹ Maar geen kerkenraad buiten de classis Kampen is geroepen zich een eigen oordeel over het besluit tot afzetting te vormen. Dat is onmogelijk zonder hoor- en wederhoor. Een selectie documenten kan dat niet vervangen. Bovendien hebben de kerken afgesproken wie daartoe geroepen en gerechtigd zijn: de eigen classis en deputaten van de Particuliere Synode (KO art. 79, lid 2). Die P.S. is appèlinstantie voor de predikant. Niet de zusterkerken in het algemeen.

3. Broeders en zusters

Zusterkerken mogen wel bezorgdheid uiten als een gemeentedeel, *Ichthus*, buiten het verband van de Gereformeerde Kerken in Nederland dreigt te raken. Want ook als ds. Hoogendoorn de meest verantwoordelijke voor de scheuring is, blijft het feit staan: er is een deel van de gemeente dat vindt dat hem onrecht aangedaan is. Dat het niet had mogen gebeuren zoals het in Kampen-Noord gegaan is - ook voor september 2004. En dat achter hem als dienaar van het Woord is blijven staan.

Je kunt je afvragen: waarom zijn niet alle ambtsdragers van het *Ichthus*-deel even aansprakelijk gesteld. De classis is in haar afwijking over de afzetting bepaald niet over een nacht ijs gegaan. Aan ds. Hoogendoorn zijn allerlei vragen voorgelegd. Uit de beantwoording blijkt echter hoezeer hij zich één acht met zijn kerkenraad, met de broeders die niet bereid waren het ambt neer te leggen. In de beantwoording neemt hijzelf zelden het woord, hoewel de vragen aan hem gericht zijn. Feit is dat er een raad is die hem steunt.

Feit is ook dat de raad van Kampen-Noord (*Eudokia*) zijn predikant als dé scheurmaker beschouwt. Dat alleen kan de zwaarte van het vonnis verklaren. De Synode van Amersfoort heeft de legitimiteit van de raad als zodanig bevestigd. Daarom had de raad het recht om, met de instemming van de classis, te besluiten tot afzetting.

4.1 Wel afzetting

De gronden onder het besluit tot afzetting zijn zwaar. Het gaat in de eerste plaats om 'openlijke scheurmakerij, gepaard gaande met trouweloze verlating van uw dienst en verwerping van de wettige kerkenraad van Kampen-Noord'. Twee zware termen uit artikel 80 van de kerkenorde over zonden die de tucht over ambtsdragers nodig maken. Bij zulke zonden mag zo iemand geen ambtdrager blijven.

Feit is dat ds. Hoogendoorn met een deel van de kerkenraad sinds 3 oktober 2004 diensten buiten de Eudokiakerk is gaan beleggen. En gemeenteleden wegreep uit de ene gemeente. Dat gebeurde nadat tien kerkenraadsleden, incl. de predikant, weigerden gehoor te geven aan het besluit van de classis Kampen dat de hele raad diende terug te treden. Dit tiental woonde op dat moment de vergadering (onderleiding van de Commissie van 3) niet bij (*Acta*, 139). De aanwezige elf kerken raadsleden gaven gevolg aan het classisoordeel 'dat alle leden van de kerkenraad... met ingang van heden terugtreden'. Gevolg: de predikant mocht (geacht in het besluit tot terugtreding betrokken te zijn) niet voorgaan en catechiseren. Op dat moment werden erediensdiensten in het *Ichthuscollege* belegd.

Het *Eudokia*-deel beschouwt die daad als scheurmaking. De crisis duurde al zolang en er waren zoveel instanties bij betrokken geweest. De 'Commissie van drie' had door de classis de leiding over de kerkenraad opgedragen gekregen en voerde een plan uit om een nieuw begin mogelijk te maken.

4.2 Buiten verband?

Met de afzetting van ds. Hoogendoorn ontstaat voor de zusterkerken een nieuwe situatie. De raad van Kampen-Noord (*Eudokia*) heeft, met de vereiste steun van de classis, een daad gesteld die rechtgevolgen heeft. Ds. Hoogendoorn kan hiertegen in appèl gaan bij de Particuliere Synode. Maar naar normaal kerkrecht wordt hij intussen geacht niet langer predikant binnen de kerken te zijn. Een simpele vraag die de strekking van dit vonnis aanduidt: mogen we nog wel van 'ds.' Hoogendoorn spreken?

Het afzettingsvonnis, gevelde door Kampen Noord (*Eudokia*), is ook een signaal aan *Ichthus*: de oproep tot afzonderlijk samenkomen in het *Ichthuscollege* was scheurmaking in de kerk van Kampen-Noord. Het afzonderlijk blijven samenkomen is dat dus ook.

Ichthus schikt zich niet in dit vonnis. En blijft ds. Hoogendoorn als haar dienaar van het Woord beschouwen. Maar wie beantwoordt de vraag of *Ichthus* voorlopig als een deel van het kerkverband mag worden beschouwd? Het *Ichthus*-deel is niet in de classis Kampen vertegenwoordigd. Moet dat zo blijven - en dus alle gewicht op de schouders van de broeders en zusters daar blijven liggen? Of zijn er andere oplossingen mogelijk?

Deskundigen in het kerkrecht kunnen daar iets over roepen. Het is de taak van de gezamenlijke kerken daar een uitspraak over te doen. *Ichthus* deed een oproep aan de kerken hen als deel van de kerken te blijven beschouwen.

Inhoudelijk conflict?

De genoemde geestelijke gronden (5-6) onder dit voorstel hebben geen toelichting nodig. Amersfoort heeft onderstreept 'dat er geen

sprake is van een confessioneel conflict' in Kampen-Noord (*Acta*, 145). Een passage uit de gronden is door toenmalig voorzitter P. Niemeijer in zijn toespraak nog aangehaald: 'uit de stukken kan worden opgemaakt dat veel van de vruchteloze discussies of pogingen om tot discussie te komen betrekking hadden op onderwerpen die in vele gemeenten de aandacht van de kerkenraad hebben, circulerend rond de vraag hoe een gereformeerde kerk op eigentijdse wijze gestalte kan geven aan haar roeping' (145). Als er geen duidelijk confessionele kern op het spel stond, hoe kunnen we dan verdragen dat een gemeente scheurt en gescheurd blijft? Ook het afzettingsoordeel over ds. Hoogendoorn bevat geen bezwaar tegen zijn leer.

Ichthus' brief aan de kerken van 19 januari 2006 betoogt dat er wel degelijk een inhoudelijk conflict was. Jazeker, in de beginfase botsten men in de kerkenraad over prediking en vermaan. Dat blijkt uit de stukken. Maar er kwam geen kern naar voren waarover aan de hand van de confessies een oordeel geveld kon worden. Geen confessioneel conflict, oordeelt Amersfoort. Ook nu voert *Ichthus* geen confessionele speerpunt aan dat haar onderscheidt van Kampen-Noord (*Eudokia*). Men wil geen 'nieuwe vrijmaking', maar deel van het verband van de Gereformeerde Kerken in Nederland blijven.

De geschiedenis van het conflict is een Gordiaanse knoop. Amersfoort trachtte de knoop te ontwarren door één draad terug te volgen tot het (oordeel tot) terugtreding van de raad. Maar het is opnieuw ingewikkeld geworden. In *De Reformatie* heeft ds. B. Luiten onlangs de oproep gedaan een hogere weg te volgen: de weg van buigen. Dat de broeders en zusters in Kampen-Noord zich niet vastklampen aan het krijgen van hun gelijk, maar alleen aan Gods genade, ter wille van de eenheid van de gemeente en het terugvinden van elkaar. Maar als het krijgen van recht dan toch zo belangrijk is, wie hakt de knoop dan door? We hopen op een synode die een eindoordeel kan vellen. Zodat de kwestie Kampen-Noord niet de geschiedenis ingaat als een kerkrechtelijke strijd met de geur van een confessioneel conflict.

Risico

Er zit een risico aan het voorstel van de classis Utrecht, nl. als agendering en oordeelsvorming in andere kerkelijke vergaderingen leidt tot het innemen van posities pro en contra *Ichthus* of *Eudokia*. In plaats van de zaak waar het om gaat: nuchter voor of tegen de idee van een vervroegde synode. Het voorstel gaat met opzet niet op twistpunten in. Bij de beoordeling hoeft niemand websites af te zoeken om nadere informatie. Voorstel en gronden moeten voor zichzelf spreken. Waarom dan toch deze toelichting? Om het voorstel helder neer te zetten, juist omdat er al

zoveel over de kwesties rond Kampen-Noord geschreven is en gesproken wordt. Het mag geen olie op het vuur worden. Het is immers gericht op het behoud van de broeders en zusters in het *Ichthus*-deel voor het kerkverband en de eenheid van de gemeente te Kampen-Noord. Intentie bij het schrijven van deze toelichting was: geen partij te kiezen, maar van feiten uit te gaan. En van kerkrechtelijke standen van zaken. Ongetwijfeld zal dat overkomen als 'kale feiten' die niet het hele verhaal vertellen. Op zowel het standpunt van *Ichthus* als van *Eudokia*. Onze hoop is dat beide partijen geen oordelen inlezen of woordkeus wegen, maar het pleidooi horen: zoals het in het voorstel met gronden gevoerd is.

Vertrouwen

Eerst taak van de Generale Synode zal zijn te beoordelen of het verzoek om revisie ontvanke-lijk is. Dat op zich is al een zaak van rechtspraak: of het *Ichthus*-deel zich nogmaals op de meeste vergadering mag beroepen. Nadat al veel pogingen tot bemiddeling zijn geweest en zoveel vergaderingen zich uitgesproken hebben. Of en hoe de vergadering waarin alle kerken in afgevaardigden vertegenwoordigd zijn, zich over het revisieverzoek zullen buigen, is aan die synode.

Wanneer het tot zo'n bijzondere synode komt, mag van de partij die revisie vraagt verwacht worden de synode het volle vertrouwen te geven. Het is zelfs voorstelbaar dat de synode de belofte vraagt het eindoordeel onvoorwaardelijk te aanvaarden. Want één ding is duidelijk: na de volgende synode waarop de zaak van Kampen-Noord (*Ichthus*) dient, is er geen volgende stap. Hogere rechtspraak is er in de Gereformeerde Kerken niet. Dus mogen we van elkaar vertrouwen vragen in een rechtvaardige behandeling en een ultieme poging elkaar vast te houden.

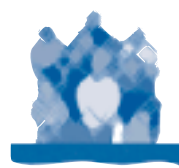
Winst

Wat is de tijdswinst van een synode ad-hoc? Mogelijk een jaar. En dat is niet weinig aan deze kant van de komst van Christus, het laatste oordeel, de jongste dag. Elke dag dat geen nieuwe schade ontstaat, is winst. Een ander winstpunt: dat de reguliere synode van 2008 en haar agenda niet belast wordt met deze zware zaak. De betekenis van Kampen (Noord) in het kerkverband wettigt een bijzondere synode voor deze zaak.

Dr. Erik de Boer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zeist en eindredacteur van dit blad.

noot:

- 1 In het *Gereformeerd Kerkblad van Midden- en Zuid-Nederland* wraakte ds. G. Treurniet deze methode: kerkenraden aanschrijven in plaats van de appèlweg afwachten, c.q. te gaan (jrg. 59, nr. 25 van 16 december 2006).

Voorgangers voor Gods troon

Openbaring: vierentwintig is twee keer twaalf 1

‘Om de troon heen stonden vierentwintig andere tronen, waarop vierentwintig oudsten zaten’ (Openbaring 4:4).

E.A. de Boer ■

Na de verschijning van de Heer in heerlijkheid op aarde geeft Openbaring 4 het eerste zicht op de hémel. De oude apostel Johannes is uit zijn standplaats Efeze, op het vasteland van Turkije, naar het eilandje Patmos verbannen. In zijn tweede en derde briefje had hij de afzender, zichzelf, de oudste genoemd. Niet zozeer een verwijzing naar zijn leeftijd, maar naar zijn ambt. Hij is evangelist en apostel van Jezus Christus. Maar in relatie tot de gemeenten noemt hij zich ‘oudste’, ouderling. Zoals Petrus zich ‘mede-oudste’ met de ouderlingen noemt (1 Petr. 5:1).

Op de enveloppe van de Openbaring schrijft hij: van Jezus Christus, door ‘zijn dienaar Johannes’. Hij mag de Openbaring doorgeven aan de gemeenten rond Efeze. Dát kan de oude apostel tenminste nog doen. Dienaar van de Heer in de hemel. Maar oudste op aarde? Wat een verrassing: rond de troon van God in de hemel staat een kring of halve cirkel van vierentwintig tronen. En op elk daarvan zit... een oudste!

Maar hoe weet Johannes dat het oudsten zijn? Omdat het mensen zijn. Mensen die betrokken zijn bij Gods regering. Het moeten wel leiders zijn. Zoals Israël al oudsten kende. En zulke mensen die bij Gods beleid - vanuit de hemel, op de aarde - zijn betrokken, noemen we ook in de kerk van het nieuwe verbond: oudsten. Maar wat moeten ouderlingen in de hémel? God kan het toch wel alleen af?! Jawel, en toch betreft Hij de leiders die de Heer aanstelde bij zijn regering. De oudsten in de hemel zijn als het ware het spiegelbeeld van de ouderlingen op de aarde. Zodat wij in de kerk weten: als wij ons buiten spel gezet voelen, blijft de Heer in beheer.

Is de rol van de oude Johannes uitgespeeld? Het visioen moet Jezus' belofte aan zijn apostelen in zijn herinnering wakker roepen: ‘wanneer de tijd aanbreekt dat alles vernieuwd wordt, wanneer de Mensenzoon in zijn majesteit zal zetelen op zijn troon, zullen ook jullie die mij gevolgd zijn, plaatsnemen op de twaalf tronen en rechtspreken over de twaalf stammen van Israël’ (Mt. 19:27). Die beloofde werkelijkheid wordt al zichtbaar in de voorgangers, vertegenwoordigers van Gods oude volk. Oudsten: de eerst geroepenen die het Lam op aarde volgden en straks het geslachte Lam in

levende lijve in de hemel ontmoeten.

Heeft de - nog op aarde levende, misschien enig overgebleven - apostel daar zijn broer Jakobus gezien? Hij was de eerste van de twaalf die geëxecuteerd is, door Herodes (Hd. 12:2). Heeft Johannes in de hemel Petrus en Paulus weergezien? Misschien, maar de oudsten krijgen voor hem en ons geen andere identiteit dan... als oudsten. Voorgangers van Gods volk die iets van zijn regering van kerk en wereld weerspiegelen.

Het zijn er geen twaalf, maar vierentwintig. Zoals er naar het gebod van David een aantal van vierentwintig dienstgroepen van priesters en tempelzangers was (1 Kron. 24-25). Openbaring geeft geen getallen om te tellen, maar om te vertellen. Het dubbele aantal van twaalf, omdat in de stam Levi heel Gods volk vertegenwoordigd is. Dubbel en dwars. Het getal van vierentwintig wordt ook wel verklaard uit de uren van de dag: in dagdienst en nachtploeg, ononderbroken gaat de eredienst in de tempel door.

Toch dringt in het geheel van de Schrift zich de uitsplitsing van vierentwintig in twee keer twaalf op. Met de verse herinnering aan Jezus' belofte: ‘jullie die mij gevolgd zijn, zullen plaatsnemen op de twaalf tronen en rechtspreken over de twaalf stammen van Israël.’ Aan de ene kant vertegenwoordigen de Twaalf heel Israël - als eens de twaalf stamvaders. Maar er is ook een tegenover: de Twaalf zijn betrokken bij de rechtspraak - als de oudsten van ooit. Later in Openbaring worden de namen van de twaalf stammen en die van de twaalf apostelen onderscheiden. De kerk van oud en nieuw verbond is vertegenwoordigd in de oudsten: twee keer twaalf is vierentwintig. Bemoediging voor oudsten en volgelingen: de Heer is in beheer. Hij betreft u bij zijn regering van de kerk in de wereld. In zijn dienst mag u voorganger zijn tot de eindstreep. Door het Lam te volgen op uw weg. Het spiegelbeeld van de raad rond de troon bemoedigt de raad van de gemeente op aarde.

Dr. Erik de Boer is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zeist en eindredacteur van dit blad.

Bidden is... toegang hebben tot God

wandelen met God

Als christenen het ergens over eens zijn, dan is het over het belang van het gebed. Het is de motor van je geloofsleven. Onmisbaar voor je band met God. Bidden is als ademen. Stop je ermee, dan kom je in ademnood.

En dan zitten we meteen in het probleem.

Want is het gebed, wezenlijk als het is, tegelijk ook niet het onderdeel dat het meest onder druk staat in je geloof?

Met als gevolg: geestelijke ademnood en een permanent schuldgevoel: 'het is zo belangrijk, maar ik kom er zo weinig aan toe.'

In dit artikel wil ik proberen een nieuwe impuls te geven aan ons gebedsleven.

Inspiratie vanuit de Bijbel om je band met God levend en fris te houden.

Ik ga daarvoor naar Efeziërs 2:18: "dankzij hem (Christus) hebben wij allen door één Geest toegang tot de Vader".

M.A. van Leeuwen ■

Toegang

Het centrale woord hier is 'toegang'. Een heel gewoon woord.

We gebruiken het voor van alles en nog wat.

Toegang tot een parkeergarage. Tot een voetbalstadion.

Een website.

Toegang tot je eigen huis.

Hier wordt het voor bidden gebruikt.

Bidden is: toegang hebben tot God.

Niet af en toe: nee, altijd. Wij *hebben* toegang. Als een blijvend voorrecht.

Het woord 'toegang' hier, dat werd normaal gebruikt voor het naderen van iemand met een hoge rang, meestal een koning. Dan moest je eerst een protocol afwerken, wilde je überhaupt in de buurt kunnen komen.

Voor het naderen van God, zegt de Bijbel, is geen protocol nodig. Hoef je geen afspraak te maken. Je mag zo binnen komen.

De toegang is vrij en iedereen is welkom.

Hoe kan dat? Waar hebben we dat aan te danken?

Dankzij Jezus Christus

De eerste op wie Paulus dan wijst, is Jezus Christus.

Niemand kan bij God komen buiten het werk van Christus.

Want wat is het geheim van God?

Juist dat je als mens niet zomaar naar Hem toe kunt.

De God van de Bijbel is een God die in een ontoegankelijk licht woont (1Tim. 6:16).

God was zo onbenaderbaar in het Oude Testament, dat er een kleed in de tabernakel hing, en later ook in de tempel om die afstand te symboliseren. De afstand tussen de zondige mens en de heilige God.

Maar dan hebben we wel een probleem.

Hoe kunnen wij mensen nu toegang krijgen tot de ontoegankelijke God?

Dat lijkt onmogelijk.

Dat is ook onmogelijk.

Voor iedereen.

Voor joden en heidenen. Voor gelovigen en niet-gelovigen.

Er is buiten het kruis om geen weg naar God.

Of we nu komen aanzetten met een leven dat bol staat van goede daden, godsdienstig of niet. Dat geeft ons geen streepje voor op mensen die een compleet immoreel leven leiden.

Van al onze kwalificaties, slecht én goed, blijft niks over.

Want onze God is een verterend vuur (Hebr. 12:29).

De enige reden dat wij bij God mogen komen, mogen binnenlopen bij Hem, is genade. Wij hebben geen recht om binnen te komen.

De toegang is *betaald*. Door Jezus Christus.

Dat is het eerste wat we moet beseffen, als we gaan bidden.

Ik heb geen recht op toegang.

Ik begin bij God op hetzelfde niveau als ieder ander.

Ieder ander.

Ik heb net zo weinig recht op toegang als een Osama Bin Laden.

Dat is *de nederigheid* van het gebed.

Tot de Vader

Het volgende wat Paulus ons wil inprenten, is dat we komen bij de Vader, *Abba*.

Dat zou je de *eenvoud* van het gebed kunnen noemen.

Dat is wat het christelijke geloof ook het meest typeert.

De heilige God je Vader noemen, dat is wat geen enkele

andere godsdienst doet.

De moslims kennen 99 namen voor God, maar niet een daarvan is vader.

Het verhaal gaat dat alleen de kameel de 100^e naam weet. Dat verklaart zijn superieure blik... Voor de Joden in Jezus' dagen was de naam Abba voor God gelijk aan heiligschennis. Je kunt niet tot God spreken, zoals een kind tot zijn pappa, zijn vader spreekt. Dat is te intiem, te gewoon, te zeker. Te menselijk.

Daarmee zou je God naar beneden halen.

Jezus deed het. En Jezus leert ons vervolgens dat intieme woord ook te gebruiken.

Het woord dat exclusief bestemd was voor de relatie tussen deze Vader en zijn zoon.

Wij mogen net als Jezus bidden tot deze Vader. Een Vader die totaal anders is dan welke vader ook.

Beter, liefdevoller, zorgzamer, machtiger.

Het is een Vader, die zelfs alle macht heeft in hemel en op aarde.

En die macht zet Hij in voor mij.

Geloof ik dat? Als ik zie hoe ik het beste wil voor mijn eigen kinderen en daar alles voor over heb, zal deze Vader dan niet *minstens* zo goed voor *mij* zorgen?

Door één Geest

Bidden kan ook niet zonder het werk van de heilige Geest.

De Geest zorgt voor de *intimiteit* van het gebed. Dit wordt nogal eens vergeten. Of er wordt nauwelijks bij stilgestaan.

Als ik mensen naar hun geloof vraag, op de man of vrouw af, zegt men vaak: 'Tuurlijk, we hebben alleen toegang tot God door wat Jezus heeft gedaan in onze plaats.' Maar hoe kan het dan, vraag ik me af, dat (mezelf niet buitensluitend) oprecht gelovige mensen zich vaak gedragen alsof ze zelf hun toegang moeten verdienen?

Op hun sterfbed bijvoorbeeld. Als de vraag naar boven komt: heb ik wel genoeg gedaan?

Of als geloofszekerheid ontbreekt in situaties dat het er echt op aankomt. Bij een ernstige ziekte of een zwaar verlies.

Alsof men dan opeens niet bij de schat van het evangelie kan. De troost erin niet kan pakken.

Is God dan weg uit hun leven? Welnee.

Alleen God lijkt zo op afstand te staan. Het geloof lijkt opeens zo theoretisch.

Het wel weten, maar niet aan den lijve onder vinden dat God er voor je is.

Hoe komt dat?

Ik zeg het nu even kort door de bocht, maar misschien wel omdat we niet genoeg om de Geest van God bidden.

Als Jezus ons leert bidden, leert hij ons vooral bidden om de heilige Geest (Lucas 11). En Paulus zegt: we hebben de Geest nodig die ons ervan overtuigt dat we kinderen van God zijn (Romeinen 8).

Wat doet de Geest? De Geest zorgt ervoor dat ons geloof persoonlijk wordt. De Geest zorgt voor de intimiteit tussen God en ons. Zodat we

ons aangesproken weten in de Bijbel en we ons vertrouwen kunnen stellen op Christus.

Die Geest hebben we nodig. Want we liggen voortdurend onder vuur.

Onder vuur van onze eigen zwakheid, gemakzucht, twijfel.

Alleen de Geest kan ons daaruit halen en ons in staat stellen om te genieten van de geschenken van God.

Met alle heiligen.

Bidden is ook geen solo-bezigheid.

Dat is het laatste wat Paulus ons hier op het hart wil drukken.

Bidden doe je in de wetenschap, dat je in een gemeenschap staat van medegelovigen. We bidden tot God *samen* met *alle* heiligen (zie ook Ef. 3:18).

Dat kun je de *gemeenschap* van het gebed noemen.

Waar je ook bent, alleen op een kamer of in een cel (zoals Paulus), bidden zet je in de ruimte van heel Gods volk, overal op de wereld. Paulus zegt het hier ook niet voor niets: of je nou Jood bent of heiden, je hebt allemaal dezelfde toegang tot God. Gods volk is niet meer beperkt tot één natie, overal op de wereld zijn Gods kinderen te vinden.

Dat is de reden dat als je bidt, je altijd moet bidden *onze* Vader.

Zoals Jezus het ons ook zelf geleerd heeft.

God is niet onze privé-God. God is de God van de meest multinationale en multiculturele samenleving in de wereld.

Het simpele woordje 'onze' herinnert je daaraan.

Een heel rijk woordje dus, want het zet je in een gemeenschap van bidders, verspreid over de hele wereld.

Bidden

Als ik mezelf hier regelmatig aan herinner, aan die tekst Efeziërs 2:18, als ik hem uit mijn hoofd leer (Engels: by *heart*), dan krijgt mijn gebed steeds weer een nieuwe impuls. Het blijft fris. Het raakt uit de sfeer van moeten.

Sterker nog: ik ga ernaar verlangen.

Omdat ik in deze tekst zie wat bidden eigenlijk is.

Bidden is God ervaren in al zijn rijkdom.

Zien dat je binnentreedt in de kring van de drieënige God (C.S. Lewis).

Bidden, het herinnert ons eraan wie God is.

Ds. Mark van Leeuwen is predikant van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam-Oost.
(mark.vanleeuwen@hetnet.nl)

De andere stad 2

Over de relevantie van het evangelie voor de 'global village'

aan de broederweg

Op woensdag 6 december 2006 vierde de Theologische Universiteit te Kampen haar 152ste verjaardag (dies). Prof. dr. Jakob van Bruggen (onderzoekshoogleraar van 2001-2006) sprak de diesrede uit. De eerste helft van deze rede was te lezen in de vorige aflevering van dit weekblad. De tweede helft krijgt nu een plaats.

J. van Bruggen ■

De hoogste norm

Na een korte bespreking van de interne relevantie van de voor ons normatieve maar toch ook tijdbepaalde brief aan de Romeinen (zie het voorgaand nummer van *De Reformatie*), wil ik de vraag naar de relevantie van het evangelie voor de 'global village' in het algemeen nu wat verder uitdiepen om het besprokene daarna ook toe te passen op een paar specifieke voorbeelden.

De korte bespreking rond de brief aan de Romeinen leidt ons tot de meer algemene vraag naar de interne relevantie van Gods openbaring voor de tijd waarin wij nu leven. Mijns inziens kan het ons helpen om bij deze vraag - meer dan vaak gebeurt - te onderscheiden tussen enerzijds de Schriften en anderzijds het evangelie of de heilsgeschiedenis waarop deze Schriften het uitzicht ontsluiten voor de gelovigen. In de gereformeerde theologie worden 'de Schriften' vaak aangeduid als de *norma normans non normata* (de hoogste norm). En voorzover de Schriften het authentieke profetische en apostolische intermediair zijn voor onze kennis van Gods geschiedenis is dit als verkorte aanduiding ook niet onjuist te noemen. Toch is het belangrijk om ons dan te realiseren dat de Schriften *norma normans* zijn *voorzover* en *omdat* ze ons binnenleiden in de échte geschiedenis die maatgevend is voor alles wat gebeurt en zal gebeuren. Zonder dit onderscheid tussen het evangelie en de Schriften kan een niet noodzakelijke scheiding gevoeld worden tussen enerzijds de Bijbel en anderzijds de empirische cultuur waarin we leven. De Ruijter beschrijft in zijn boek *Mee-werken met God* hoe er een tijd is geweest waarin de visie op de Bijbel als *norma normans* via de deductieve manier leidde tot een stelsel van waarheden dat geen contact meer had met de latere cultuur en met de latere luisteraars in hun concrete leefsituatie.⁴ Anderzijds kan het

omgekeerde in onze tijd ook gebeuren wanneer men beklemtoont dat de Schrift als *norma normans* geen absolute norm is en dus pas relevant kan worden door haar in contact te brengen met de empirie van de latere cultuur.⁵ In dat geval is het gevaar niet uitgesloten dat een manier van preken ontstaat waarbij de luisteraar of de latere cultuur de insteek en blikrichting gaan bepalen bij het preken over de Schrift en daarin aangeduide grote daden van God.

Op deze tweesprong tussen verabsolutering of relativisering van de Bijbel als *norma normans* pleit ik ervoor, als eigenlijke *norma normans* te beschouwen het evangelie of de heilsgeschiedenis, de werkelijkheid waarin de Schriften ons binnenleiden. Om met Augustinus te spreken: de Staat Gods waarvan wij burgers worden. Deze nieuw ontsloten werkelijkheid van het hemelrijk is in feite de werkelijke *norma normans* voor ons gedrag als vreemdelingen in een wereld waarvan we leren beseffen dat ze onzichtbaar reeds eigendom van God en Christus is, terwijl ze anderzijds een opstandige cultuur heeft ontwikkeld die ver van huis is beland. Deze werkelijkheid van Gods geschiedenis die ook ten grondslag ligt aan de brief van Paulus aan de Romeinen overstijgt de vragen naar het al of niet absoluut zijn van sommige bijbelpassages. Deze werkelijkheid leert ons langzaam maar zeker weer te gaan leven in een wereld die in zes dagen werd geschapen, de wereld van Adam die eerst gemaakt werd en daarna Eva, in een wereld waarin generaties belangrijk zijn met ouderen die respect ontvangen en jongeren die voorbeelden volgen, in de wereld waarin Christus zijn kerk grondvest op het fundament van Petrus en de apostelen en de zorg ervoor opdraagt aan oudsten. Die onzichtbare wereld met haar eigen geschiedenis wordt ons richtinggevend kader, ons normerend patroon. Vanuit die onzichtbare wereld valt ook licht op incidentele bijbelgegevens over

ouderen en jongeren, man en vrouw, oudsten en gemeenteleden.⁶

Bijbelgegevens die als geïsoleerde codex-woorden soms vreemd en achterhaald lijken in onze cultuur. Hoe meer we echter met hart en ziel leven in de wereld van de onzichtbare kerk daarboven en de Adamsgeschiedenis hier beneden, hoe groter onze vreugde wordt als burgers van de Andere Stad. En we gaan de empirische wereld die ons omringt en die slechts een deel van de werkelijkheid is met andere ogen zien, meer thuis in de schepping en meer vreemdeling in Babylon.

Global Village: empirie van de negatie

Leven vanuit deze goddelijke en hemelse geschiedenis zal immers ook leiden tot een eigen (profetische) analyse van de wereld die mensen tot stand brengen na de zondeval. Het wordt dan moeilijker om het publieke domein te zien als empirisch gegeven dat aan de normativiteit van de Schrift relevantie zou verlenen. De global village als empirisch gegeven is immers geen *neutraal* gegeven in het licht van het evangelie!

Iemand die veel heeft nagedacht over het gegeven van de 'global village' is George Soros, de maecenas van de internationale organisatie waaraan ook prinses Mabel verbonden is. In zijn meest recente, onlangs verschenen boek (*The Age of Fallibility: Consequences of the War on Terror*)⁷ verdedigt hij opnieuw het concept van de 'open society' in oppositie tot de gesloten samenlevingen van fascisme en communisme. Hij beschermt dit concept nu nog nader door het ook af te grenzen tegen een 'open society' waarin de macht van een superstaat die openheid bedreigt (zoals Soros dit ziet gebeuren in de Verenigde Staten onder Bush en tot voor kort Rumsfeld). Dit concept van de 'open society' komt het dichtst bij wat in Europa wordt nagestreefd. De open samenleving past volgens velen het best bij de huidige multiculturele en gedifferentieerde menselijke samenleving. De 'open society' is de empirische context van de westerse christenheid.

meer thuis in de schepping en meer vreemdeling in Babylon

Nu lijkt dit concept voor christenen gemakkelijker: het is niet fundamentalistisch maar open. In werkelijkheid is het echter diep verbonden met de ontkenning van God de Schepper en zijn absolute waarheid. Soros is een leerling van de filosoof Popper en hij gaat er van uit dat iedere 'waarheid' relatief is en dat echte waarheid niet gekend kan worden. Juist dáárom bepleit hij ook de 'open society'. En deze gedachte dat absolute waarheid niet gekend

kan worden is inderdaad de grondovertuiging van de moderne stad.⁸

Voor de open society die de global village wil zijn, is het evangelie vanuit een absoluut verkondigde waarheid van de Andere Stad dan ook niet relevant en ook nooit relevant te

er is samenwerking gegroeid

maken. Maar dit betekent dan ook dat er voor christenen geen andere ruimte meer is dan het profeteren op de straten van deze stad met als risico dat ze als de twee getuigen uit Openbaring 11 zelfs gedood worden op de straten van de global village.

Mijn **samenvatting** van het tot nu toe besprokene is:

1. Het evangelie is relevant in zichzelf.
2. De empirie van de global village is niet neutraal.

Voordat ik nu tot een afsluiting kom, wil ik nog de vraag aan de orde stellen in hoeverre deze conclusies betekenis kunnen hebben voor het onderzoek in Apeldoorn en Kampen. Ik ben gekomen aan het einde van mijn vijfjarige periode als research professor. Dit einde valt samen met de afronding van het eerste gezamenlijke 'Research Assessment' (over de periode 2000-2005). Een geschikt moment voor een korte terugblik op de voorbije periode van research in Kampen en Apeldoorn. Een aanleiding ook om de vraag aan de orde stellen in hoeverre de relevantie van het evangelie te maken heeft met dit theologisch onderzoek.

Lustrumjaar van research in Apeldoorn en Kampen

Het is begrijpelijk dat Kampen, toen de door de kerken betaalde predikantsopleiding onverplicht en vrijwillig in gesprek ging met de commissie Obermann en daarna betrokken raakte in het hele landelijke vergelijkingscircuit van onderwijs en onderzoek, allereerst de krachten heeft gebundeld (samen met Apeldoorn), orde op zaken heeft gesteld en erop heeft toegezien dat beide instellingen ook in de 21ste eeuw zich niet buiten de tijd plaatsten.

Als research-professor zie ik op de afgelopen vijf jaar met vreugde terug. Er is een toegenomen bewustheid voor de belangen van onderwijs en onderzoek. Er is samenwerking gegroeid. En de beloning die ontvangen werd in de visitatierapporten is een felicitatie waard aan het adres van allen die zich daarvoor jarenlang inspanden, inhoudelijk en organisatorisch.

Naar mijn overtuiging breekt nu de tijd aan waarin er wat meer ruimte is voor diepere,

interne bezinning op het ingegane traject als zodanig.

Ik zie voor die toekomstige bezinning in Apeldoorn en Kampen twee belangrijke punten, die niet geheel los van elkaar staan en die ook te maken hebben met de eigen relevantie van het evangelie. Het betreft de noties 'onderzoek' en 'relevantie'.

1. 'Onderzoek'

De notie 'onderzoek' is als gangbare werkterm overgenomen en inmiddels ingeburgerd. Maar past die term wel zo goed bij theologie als alpha-wetenschap? De term komt uit de bèta-wetenschappen en zij is in de decennia na de Tweede Wereldoorlog uniformierend opgelegd aan de alpha- en gamma-wetenschappen. Het resultaat is daar echter soms teleurstellend. Wij zien een grote hoeveelheid gamma-wetenschappen die een onderzoeks-objectiviteit suggereren door de empirische samenleving en ook de empirische kerkelijke samenleving statistisch te onderzoeken, terwijl steeds meer de vraag rijst hoe diep dergelijke statistieken eigenlijk gaan en hoe betekenisvol zij zijn wanneer het gaat om menswetenschappen. Zijn de mens en zijn gedrag en zijn samenleving op dezelfde manier kwantitatief te onderzoeken waarop materie onderzocht wordt? Voor de alpha-wetenschappen geldt iets vergelijkbaars. Kan men historische teksten onderzoeken zoals men de natuur onderzoekt? Wat valt hier te ontdekken? Verwoede pogingen om ook teksten statistisch te analyseren op structuurmomenten en aantallen lettergrepen enz. zijn weinig overtuigend gebleken. Wat betekenen hier trouwens progressie en resultaat? Zijn alpha-wetenschappen niet meer conserverend, uitleggend en beschermend dan explorerend?

Gelukkig begint er aandacht te komen voor dit soort vragen. Zo heeft Paul Schnabel, directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau, zich in februari 2006 kritisch uitgelaten over de veel te sterke dominantie van de bèta-wetenschappen over de alpha- en de gamma-wetenschappen.⁹ In september 2006 sloot Sijboldt Noorda, universitair bestuurder, daarbij aan door te wijzen op de verleiding "om de publicatiegewoontes en de programmatische werkwijze van het bèta-onderzoek als model te kiezen".¹⁰

Voor de manier waarop in theologisch Apeldoorn en Kampen het woord 'onderzoek' als gangbare werkterm wordt ingevuld is het mijns inziens belangrijk dat wij tot differentiatie komen binnen het 'onderzoeksmodel' voor wetenschappen en daardoor ook weer de rechtmatige ruimte creëren om voor alpha-wetenschappen (als theologie en filologie) én voor gammawetenschappen (als menswetenschappen) andere waarderingsnormen te hanteren dan citeringsstatistieken, statistieken en nieuw-

heid. Theologie houdt zich nu eenmaal niet bezig met iets dat nog ontdekt moet worden en haar publiek is daarom ook niet begrensd tot de 'onderzoekers'. Theologie houdt zich bezig met iets dat er al is. Daarom is theologie meer beschermend dan uitvindend. Haar 'onderzoek' is ingekaderd door de opdracht tot "het uitleggen van de Heilige Schrift en het verdedigen van de zuivere leer tegen ketterijen en dwalingen" (art. 18 K.O.). Bij de publicatie van theologisch onderzoek mag dan ook gevraagd worden naar het nut ervan voor de 'bezitters' van het gemeenschappelijk object. Nuttigheid is hier een sterkere norm dan nieuwheid.

nuttigheid is hier een sterkere norm dan nieuwheid

Dit heeft te maken met het feit dat het evangelie (waarvoor de Kamper predikantenopleiding verkondigers wil opleiden en toerusten) relevant is in zichzelf en reeds geopenbaard. Theologie die gevoed wordt door de Andere Stad ontwikkelt haar eigen soort 'onderzoek' en durft daar ook voor uit te komen.

2. 'Relevantie'

De notie 'relevantie' komen we in verband met het onderzoek ook tegen in Apeldoorn en Kampen. We vinden de term in het 'Research Assessment 2000-2005' van beide instellingen gezamenlijk, en wel in de Appendix, gewijd aan de Research Group Pastoral Theology. Hier is sprake van "het motief van de openbaring dat tot nu toe onze traditie bepaald heeft".¹¹ Dit motief wordt blijvend normatief genoemd. Naast de normativiteit komt dan echter de relevantie ter sprake. Deze heeft een andere bron. Zij wordt bepaald door de empirie zoals die onderzocht wordt door culturele en sociale wetenschappen. Het lijkt alsof hier normativiteit van de openbaring en relevantie van de empirie uiteengescreven worden. De theologie houdt zich dan (in exegese en dogmatiek) bezig met de normativiteit, maar de praktische theologie met de relevantie.

De vraag rijst echter of de theologie die het evangelie onderzoekt in zichzelf niet relevant is en of zij eerst relevant kan worden door een bipolaire wisselwerking met de empirie die wetenschappelijk onderzocht wordt door o.a. de menswetenschappen. Deze vraag dringt zich temeer op omdat de titel van het research-program zelfs luidt: 'The acting of the church between revelation and relevance' ('Het handelen van de kerk tussen openbaring en relevantie').

Mijns inziens is het niet onbelangrijk om over dit onderwerp dieper na te denken. Dat is

gewenst voor de predikantenopleidingen in Apeldoorn en Kampen en voor de gereformeerde theologie als geheel. Het is stellig niemands *bedoeling* om de relevantie van het evangelie over de Andere Stad uit te spelen tegen de zelf-gevoelde relevantie van de 'global village' en de daardoor aan het begin van de 21ste eeuw ook maar al teveel bepaalde gemeente! Maar wanneer dit onze bedoeling niet is, dan loont het de moeite om ook op dit punt de formuleringen en werkwijze nog nader te preciseren zodat zij ons niet onbedoeld brengen waar we niet willen. Wanneer de kerk zich zou aanwenden om te handelen *tussen* openbaring en contemporaine relevantie zal dit leiden tot een ernstige aantasting van het gereformeerd karakter van de drie kerkgenootschappen die door Apeldoorn en Kampen gevoed worden. Daarom bepleit ik voor de nu aanbreekende tweede fase van het onderzoek in Apeldoorn en Kampen een bredere en gezamenlijke bezinning op de *eigen aard* van dit gezamenlijk onderzoek. Mijn rede van deze avond wil niet meer zijn dan een kleine bijdrage voor deze bespreking van de eigen relevantie van het *evangelie* in en tegenover de 'global village' *waarin* de kerk heeft te leven maar *waarvan* zij niet behoort te zijn.

Theologische universiteiten mogen met onderwijs én onderzoek in dienst staan van dit evangelie en de verkondiging daarvan. Dit is een prachtig perspectief dat ons verbindt en dat studenten en docenten, onderzoekers en predikers, uittilt boven de empirisch onderzoekbare zichtbare wereld en uitzicht geeft op de Andere Stad. Ik bid God dat Hij vele onderzoekende predikers zal geven die in de 'global village' getuigen zijn van deze Andere Stad, ook dankzij onderwijs en onderzoek in Apeldoorn en Kampen.

Prof. dr. J. van Bruggen is emeritushoogleraar van de Theologische Universiteit te Kampen.

Noten:

- 4 De Ruijter noemt dit 'relevantieverlies' (Kees de Ruijter, *Meewerken met God: Ontwerp van een gereformeerde praktische theologie*. Kampen: Kok, 2005, p. 38).
- 5 De Ruijter *a.w.* pp.101-102.
- 6 Het is opvallend dat De Ruijter met betrekking tot de visie op 'vrouw en ambt' wél aan de orde stelt dat een oudere visie het gevolg kan zijn van 'een cultureel bepaalde kijk op mannen en vrouwen' (p. 128) maar niet aan de orde stelt dat de verandering van het klimaat op dit punt binnen veel kerken evengoed een gevolg kan zijn van een cultureel en ook filosofisch bepaalde kijk op de mens. De Ruijter wijst wel op de rol die 'exegetisch-theologische argumentatie' speelt maar hij brengt niet in rekening dat de apostel verwijst naar de historie van de schepping van Adam en Eva, zodat uiteindelijk niet slechts een *tekstexegese* maar een *geschiedenis*-verdiscontering aan de orde is. Ook is opvallend in zijn boek dat hij uitgaat van 'de gemeente' [zonder ambten] en de ambten vervolgens een beperkte taak geeft ('ambtelijk leiding geven' p.142.147), terwijl de nieuwtestamentische gemeente toch gebouwd wordt op een fundament en wordt toevertrouwd aan oudsten die veel méér als opdracht ontvangen dan het leiding geven aan gemeentelijke processen.
- 7 New York: Public Affairs, 2006.
- 8 De notie 'public square' is moeilijk te combineren met de gedachte aan 'open society'. In feite is de notie 'public square' vanwege de verwijzing naar het publieke (boven-individuele) en naar het afgebakende ('square') een anonieme herinnering aan de mensheid als verantwoordelijke schepping van God. Het 'coram Deo' is geneutraliseerd tot een 'public square' als richtinggevend middelpunt, maar in deze anonimiteit is nog een verwijzing naar God als Koning en naar verantwoordelijkheid te vinden: deze ontbreken bij het concept van de 'open society'.
- 9 *Hypothese: NWO/blad voor de wetenschap*. Jrg. 13, nr. 1 (februari 2006)
- 10 *Hypothese: NWO/blad voor de wetenschap*. Jrg. 13, nr. 3 (september 2006)
- 11 "This perspective implies an important change within a tradition which has always emphasized the forming of a theological theory which focuses more on the Scriptures than on empirical reality" (p. 98). [Dit perspectief impliceert een belangrijke verandering binnen een traditie die altijd de klemtoon heeft gelegd op het vormen van een theologische theorie die meer gericht is op de Schriften dan op de empirische werkelijkheid"].

In gesprek met dr. H.A. Speelman

Onlangs werd bekend dat dr. Herman Speelman zich losmaakte van de Protestantse Kerk die hij als predikant diende. Hij en zijn vrouw voegden zich met het gezin bij de Gereformeerde Kerk te Ferwerd-Hallum. Hij hoopt dienaar van het Woord binnen de Gereformeerde Kerken te mogen worden. De redactie van De Reformatie geeft hem graag de gelegenheid zich voor te stellen. Dr. E.A. de Boer hernieuwde de kennismaking in een gesprek.

E.A. de Boer ■

Wat heeft jullie bewogen de overstap te maken van de protestantse kerk (PKN) naar de gereformeerde kerken vrijgemaakt (GKv)?

Bij de overgang naar de GKv stond bij ons vooral centraal de opvoeding en scholing van onze kinderen, en de eenheid en identiteit van de kerk. Beide punten hebben natuurlijk met elkaar te maken. Een te grote mate van pluraliteit en vrijblijvendheid in leer en leven, gaat niet alleen ten koste van de eenheid, zoals in de PKN, maar is ook ongewenst bij het helder overdragen van het evangelie op de opgroeiende generatie. Als gezin deden we daarom een stap in het geloof door van kerk te veranderen.

Na mijn studie theologie werd ik geroepen naar Krabbedijke, daarna naar Urk, vervolgens naar Wilsum/Kamperveen, Vorden en Marrum. Begin jaren tachtig was ik als jaarling tevens werkzaam in het leger. Eind jaren tachtig trouwde ik met Manella en ons gezin werd gezegend met zeven kinderen, te weten Tabitha, Huib Tim, Rozemarijn, Annelotte, Emma, Sophieke en Amaranthe.

Midden jaren negentig promoveerde ik op het proefschrift *Calvijn en de zelfstandigheid van de kerk*. Eind jaren negentig werd mijn gezin uitgezonden naar het Pacific Islands Bible College in Micronesië door het Duitse zendingsgenootschap Liebenzell Mission. Mijn opdracht was: helpen een bijbelschool uit te bouwen tot bachelors- en mastersopleiding theologie. Iets wat ik eerder gedaan had, uitgezonden door Woord & Daad, aan het Hindustan Bible College in Madras, India.

Kan je iets vertellen over leiding van de Here in dezen?

‘Heden, indien u zijn stem hoort,’ zegt de Psalmist, laat u leiden. Dat gebeurde bij ons in dit jaar en wij lieten ons leiden. Het werd ons duidelijk dat het goed was om van kerk te veranderen. En dat door gesprekken met inspirerende collega’s en gemeenteleden, mensen die dichtbij de Here leven en hart hebben voor de geestelijke ontwikkeling van de kerk, we werden geholpen door ontmoetingen op de Gereformeerde Theologische Universiteit in Kampen, de Gereformeerde Hogeschool in Zwolle en vooral door de vele goede ervaringen op het Greijdanuscollege in Zwolle.

Het is goed om Gods leiding te ervaren. Veel viel op z’n plek. De kinderen voelen zich zeer thuis op de gereformeerde scholen. We vinden het heerlijk lid te zijn van de kleine gereformeerde kerk van Ferwerd-Hallum. Maar er is meer. Al jaren is ons gezin vol enthousiasme betrokken bij de koers van de ChristenUnie en we lezen met veel plezier het Nederlands Dagblad, CV/Koers en De Reformatie. Het gaat ons om de eenheid tussen de kerk(dienst) en het christelijke leven.

Toch verander je niet zomaar van kerk. Het uittreden uit een kerk, waar je altijd in gewoond hebt, het loslaten van een cultuur die je vertrouwd is, is ingrijpend en niet vanzelfsprekend. Maar tegelijk kan gezegd dat de PKN nog maar een hele jonge kerk is van nog geen drie jaar oud en dat wij van huis uit gereformeerd zijn en dus eigenlijk met deze stap gereformeerd blijven.

Hoe typeer jij de vorming van de PKN?

De PKN is een plurale kerk, een kerk dus met vele smaken, geuren en kleuren, waar de gereformeerde traditie er een van is. Als ik vragenderwijs formuleer, is dat niet veroordelend bedoeld. We hebben in onze wereld allemaal te maken met de gebrokenheid van de kerk. Natuurlijk kunnen we best af en toe in scherpe zwart en wit, goed en fout, vals en waar-schema’s spreken, maar dat wordt dan bij gelegenheid weer afgewisseld met meer genuanceerde uitlatingen. Ik denk daarbij opnieuw aan Calvijn, een man die scherp kon zijn, maar ook een voorzichtige hand van formuleren had. In zijn brief van 1539 aan kardinaal Sadolet spreekt hij over de nieuwe kerk in Genève zonder gereformeerd triomfalisme: ik dien nu ‘een klein beetje betere vorm van kerk’ (paulo meliorem ecclesiae formam).

Toen ik eind november met een aantal gereformeerd vrijgemaakte collega’s sprak over wat mij in positieve zin opviel bij de GKv, sprak de een na de ander over de zorgen en spanningen in de Gereformeerde Kerk (v), die ons ondertussen zo lief was geworden. Een vrijgemaakte collega riep grappenderwijs uit ‘welkom in het paradijs’ en een protestantse collega vroeg bij een andere gelegenheid gekscherend: ‘Herman, ga je het zinkende schip verlaten?’. In deze context kunnen misschien enkele kritische

vragen gesteld worden, ook als ik zelf daar niet het passende antwoord op heb.

Waarom is de nieuwe protestantse kerk een nationale kerk van opzet? Wat is het voordeel van zo'n kerkstructuur in een tijd waarin de naties in Europa zich proberen te verenigen en de relatie tussen de kerkelijke en burgerlijke overheid zeer klein is? Wat is de functie van een nationale kerk zonder natie?

Leuk gezegd, ga daar nog eens wat op door!

Een figuur als wijlen professor Van Ruler kon bevlogen spreken over een volkskerk en een gedoopte natie, zoals de bevindelijken onder de Hervormden dat ook op een bewogen manier doen, denkend vanuit Gods handelen met ons volk. Maar wij zijn geen gedoopte natie meer en een groot deel van onze natie rekent zich niet meer tot het christelijk volksdeel. Trouwens, Calvijn koppelde de zichtbare kerk niet aan een volk of natie.

In de 16e eeuw kwamen in ons land twee calvinistische visies op de kerk bij elkaar, de volkskerk met een zeer nauwe band met de overheid naar het model uit Genève en het meer zelfstandige kerkmodel van de Franse gereformeerden en de gereformeerde vluchtelingengemeenten. De beide visies versmolten zo dat elementen van beide kerkmodellen in de Nederlandse kerk te zien waren. In de 19e eeuw zien we het spanningsveld weer terug tussen de volkskerk en de kerk als vereniging als er naast de Hervormde kerk de Gereformeerde kerken ontstaan. In de PKN zijn in de 21^e eeuw de trekken van beide kerkvisies opnieuw waar te nemen, hoewel de plaats van de kerk ondertussen een heel andere, veel bescheidener geworden is dan in voorgaande eeuwen.

Waarom niet gedacht vanuit de plaatselijke kerk en tegelijk mondiaal, zoals in de brieven van het Nieuwe Testament en zoals Calvijn, die zijn blik voortdurend gericht hield op de wereld en de volken? Voor hem was de kerk 'de gehele menigte van mensen die op de aarde verspreid is en die belijdt dat zij één God en Christus dient'. Waarvoor dient in deze tijd een log kerkelijk instituut met dienstencentra, landelijk en regionaal, aangestuurd door zeshonderd functionarissen, die anders dan de gekozen ambtsdragers in kerkelijke vergaderingen vaak voor het leven benoemd zijn? Het beeld ontstaat van een kerk als een bedrijf of een ministerie met een directie en een leger ambtenaren.

Welke gevolgen heeft de pluraliteit van de PKN in de praktijk?

Een nationale kerk is een veelkleurige kerk, maar die pluraliteit vraagt een keur aan regels. Wordt de eenheid in een dergelijke kerk niet al gauw meer bepaald door de binding aan de gemeenschappelijke regels dan door een gemeenschappelijk geloof. Formeel gesproken zijn er natuurlijk wel de belijdenissen, maar in de praktijk is de veelkleurigheid troef, er moet ruimte zijn voor iedereen, voor elk wat wils. Maar gebrek aan geestelijke eenheid binnen een

kerk heeft ook z'n prijs, denk ik. Zo zien we dat conflicten en kwesties steeds meer op een wereldse wijze worden aangepakt. En door het principe van pluraliteit in de kerk ontstaat er een overdosis aan vrijblijvendheid, bijvoorbeeld ten aanzien van kerkgang en sacramenten, en door die vrijblijvendheid met name ook in het doorgeven van de christelijke leer wordt het voor de opgroeiende generatie wel erg moeilijk een eigen weg te bepalen. Waar komt de massale uittocht uit de PKN vandaan? Heeft deze ook te maken met de zojuist genoemde vrijblijvendheid. De helft van de leden (51%) heeft de laatste vijfendertig jaar een van de PKN kerken verlaten, schreef de scriba van de PKN kortgeleden.

Ik probeer heel kort iets te schetsen van de protestantse cultuur in ons land en vragenderwijs enige van mijn zorgen erbij te verwoorden.

Want wat is de plaats van de bijbel in de PKN? Is deze nog bron en norm voor ons doen en denken in de kerk en in het dagelijks leven en wat betekent dat voor de kerkdiensten, het opzicht in het pastoraat, de sacramenten en de tucht?

Waarom zitten de bij de kerk ingeschreven basisschoolkinderen, tieners, twintigers en dertigers veelal niet meer in de (gewone) kerkdiensten? Hetzelfde kan gevraagd worden van de catechisaties en het verenigingswerk. Het kerkenwerk wordt door veel vrijwilligers gedragen, maar de meeste vrijwilligers zijn niet meer opgewassen tegen hun taak, omdat ze er ook niet meer in zijn grootgebracht en opgeleid.

Maar hoe kan dat ook als er steeds minder kennis wordt overgedragen van Schrift en belijdenisgeschriften? De samenbindende kracht van de kerk is toch juist die van het gemeenschappelijke geloof in het levende Woord van God?! Wat mij opvalt bij de Gereformeerde Kerken is juist dat de bijbelse zekerheden de basis is van de onderlinge omgang en dat ieder ook aanspreekbaar is en wil zijn op het evangelie.

Wat valt jou op aan de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt?

Gereformeerden zijn van huis uit actief betrokken bij kerk en samenleving. Anders dan leden van wat vroeger wel de vaderlandse of gevestigde kerk werd genoemd, voor wie vanouds met een zekere vanzelfsprekendheid een plaats was in de Nederlandse samenleving, moesten gereformeerden zich een plaats verwerven. Zo hadden de gereformeerden uit de traditie van Abraham Kuyper een eigen mentaliteit en identiteit ontwikkeld. 'Strijdlustig en radicaal', betoogt P.A. Bergwerff, de hoofdredacteur van het ND in zijn commentaar op zaterdag 25 november 2006. Hij verwijst daarbij naar een (later teruggenomen) uitspraak van Prof. dr. C. Veenhof, dat er voor 'weifelaars, onbeslist en laffen' geen plaats was. En het is waar: gereformeerden kunnen zeer daadkrachtig zijn met eigen scholen, een eigen politieke partij, een eigen krant en vooral met een levendige kerkorganisatie. Dit kerkverband groeit de laatste decennia tegen de trend van kerkverlating in met maar liefst 45% (van zo'n 86.500 in 1970 tot 125.000 in 2000).

Maar als ik vrijgemaakte collega's dit gegeven noem, wordt er smakelijk gelachen, omdat dit indruist tegen de harde werkelijkheid die ze zelf soms ervaren.

Hoewel wij nog maar enige maanden vrijgemaakt zijn en we dus nog niet echt recht van spreken hebben, constateren wij een zeer trouwe opkomst in kerkgang, op catechisatie en verenigingen, zeker als we het vergelijken met de traditie van de PKN. In de erediensten draait het in de GKv om de woordverkondiging. Er wordt gemiddeld tweemaal zoveel tijd genomen voor de preek als in de PKN en men gaat er rustig voor zitten. Kenmerkend is een wat didactische cultuur. De predikant legt uit wat hij doet en de gemeenteleden stellen zich leergierig op, lezen mee in de eigen bijbel en er worden door meelevende leden aantekeningen gemaakt tijdens de dienst.

Het is ook een moderne kerk waarbij in de meestal relatief jonge en dus moderne kerkgebouwen hedendaagse hulpmiddelen aanwezig zijn, die aansluiten bij de jeugd, als een beamer en een piano. Opvallend is ook in de overigens vaak eenvoudige liturgie de enthousiaste, wat stoere manier van zingen.

Toen ik opmerkte aan collega's in de classis dat ik vond dat de GKv een kindvriendelijke kerk was, merkte ik dat dit punt omstreden is. Een buitenstaander echter, die binnenkomt, maakt kerkdiensten mee waar alle leeftijdscategorieën ruimschoots aanwezig zijn, zowel in de morgen als de middagdienst. Er zijn vaak geen kindervendiensten, waardoor de kinderen gewoon in de kerk zitten, anders dan in de gemiddelde PKN-kerk. Het feit dat de kinderen van groot tot klein in de kerk zitten, bepaalt ook de taal en de beelden van de voorganger. In de liturgie houdt men van een eenvoudige, directe manier van benaderen. De predikant draagt een pak met een vrolijke stropdas en geen toga.

Hier moet ik toch even protest aantekenen. Ik draag namelijk wel een toga! Maar goed, dit voorbeeld heeft nog geen navolging gevonden. Sorry, ga verder. Je vertelde over je indruk van de erediensten.

De preek is in alledaagse aansprekende taal, maar blijft tegelijk dichtbij de tekst. Ook hier is het cultuurverschil met de PKN-kerken groot, waar de liturgie hoogkerkelijker is (met predikant in toga én stola - in liturgische kleuren) en de kanseltaal niet zelden breedspakige evocatieve retorica bevat, waarbij er dingen worden opgeroepen die niet noodzakelijkerwijs begrepen behoeven te worden. Dit maakt mogelijk de gereformeerde kerken voor de jeugd en voor niet ingewijden meer laagdrempelig en heden-daags.

De GKv is een hechte geloofsgemeenschap met een familiecultuur, een grote onderlinge betrokkenheid, een zekere sociale controle en besef van verantwoordelijkheid voor elkaar en een grote offervaardigheid. De kerk is door haar kleinschaligheid ook minder bedrijfsmatig. De lijntjes zijn kort en de predikanten zijn minder manager en meer herder en leraar. Door de rela-

tieve eenheid is het gemakkelijker voor de mensen om elkaar aan te spreken op hun gedrag, zo is er een zekere mate van onderlinge opzicht en tucht mogelijk, wat niet alleen een liefdevolle en bijbelse zaak is, maar ook een goede tegenwicht tegen de overdosis van individualisme in onze cultuur.

Ervaar je de vrijgemaakte kerken als behoudend of als bij de tijd?

De GKv heeft een open en transparante cultuur. Men maakt veel gebruik van de moderne media, er wordt zelfs soms via internet vergaderd en met datzelfde medium verantwoordt men zich zowel naar binnen als naar buiten toe. De communicatievormen zijn laagdrempelig en direct. In elke kerk heeft elk gemeentelid een postvakje. Opvallend is ook de combinatie van een eigentijdse en open mentaliteit en tegelijk schriftgetrouwheid en een vasthoudendheid aan het gereformeerd erfgoed. Naar de opgroeiende jeugd wordt de gereformeerde leer en levenshouding voorgeleefd en overgedragen. Men streeft ernaar zo duidelijk te maken waar de kerk voor staat, zodat de opgroeiende generaties daar (later) zelf een standpunt over kunnen innemen.

Onze 18 jaar oude dochter Tabitha bijvoorbeeld, die op Calvin College in de U.S.A. studeert, schreef in een enthousiaste brief nadat ze hoorde dat we van kerk waren veranderd: 'In de PKN leek de inhoud te veranderen, maar het jasje niet, en in de GKv is het jasje met de tijd meegegaan maar de inhoud is nog het oude vertrouwde, heb ik het idee. Ik vind het cool dat julie bij de inhoud blijven.' Juist om gereformeerd te blijven, veranderden wij van kerk en willen wij in een kerkelijk Nederland dat volop in beweging is, de levende en waarachtige God dienen door, zoals onze geloofsbelijdenis Paulus nazegt, al ons heil van Jezus Christus te verwachten.

Herman, wat goed om je na jaren weer te mogen ontmoeten! Toen je in 1994 promoveerde mocht ik het boek 'Calvin en de zelfstandigheid van de plaatselijke kerk' in het Nederlands Dagblad bespreken. En kort daarna ook het kleine boekje 'De vaderlandse kerk, Samen op Weg en het kerkbegrip van Calvin' (1995). Op de valreep van jullie vertrek naar Micronesië heb ik je nog een aantal losse delen van Calvijns' Opera omnia' verkocht. Een laatste vraag: ligt er een lijntje van je studies van toen naar je lid worden van de GKv nu?

In de GKv herken ik veel van wat ik eerder in mijn leven leerde zien als bijbels en betrouwbaar, zoals eerder in dit interview aan de orde is geweest. Misschien is het korte gebed waarmee Calvin zijn preken graag afsloot een mooie afronding van dit gesprek over onze overgang naar de GKv: 'Moge deze genade alle volken van de aarde ten deel vallen.'

Dr. H.A. Speelman is beroepbaar gesteld als predikant binnen de Gereformeerde Kerken. Zijn telefoonnummer is: 0518 411933.

Geref. Kerkboek 2006

lied 87: 'Waar is een rustpunt in de nacht?'

lied van de week

Het lied van de week voor zondag 14 januari gaat over de existentiële vragen van het leven: Waar is een rustpunt in de nacht, waar is de Schepper met zijn kracht? Wie helpt ons door de duisternis als zonneglans verdwenen is? Wie is het die een uitweg ziet als ziekte plaagt of diep verdriet, als iemand in een lange nacht steeds wakker blijft, op daglicht wacht?

Het antwoord luidt: Christus, de Morgenster. Hij is een wenkende ster, een lichtpunt dat volop blijft schijnen, ook in een de donkere, maanloze nacht.

A. de Heer ■

87 Waar is een rustpunt in de nacht (180 stu)

- 1 Waar is een rust-punt in de nacht,
waar is de Schepper met zijn kracht?
Wie helpt ons door de duis-ter-nis
als zon-ne-glans ver-dwen-en is?
- refrein
Hij licht-punt dat vol-op blijft schij-nen,
een ster wenkt hel-d'et, hoop en ver-
rijt, Chris-tus is de Mor-gen-ster,
zelfs als de maan weer moet ver-dwij-nen.
- 2 Hij, die als kind ter wereld kwam,
de kruis-hout op zijn schouders nam,
die zegende nu a'zand sloeg,
die zond'loos zo diep-gaand droeg.
- 3 Hij, die geled'et word in een graf,
maar opstond en nieuw leven gaf
er is vergeving van het kwaad
voor iemand die zijn misde doet.
- 4 Waar is een rustpunt in de nacht,
waar is de Schepper met zijn kracht?
Wie helpt ons in de duisternis
als zonneglans verdwenen is?
- 5 Wie leidt ons met een lieve lach,
wie helpt ons elke misde schag
want taken we de moed vandoen
om achter Jezus nam te gaan?
- 6 Wie is het die oer uitweg ziet
als ziekte plaagt of diep verdriet,
als iemand in een lange nacht
steeds wakker blijft, op daglicht wacht?

Lenze L. Bouwers

De dichter van het lied is Lenze L. Bouwers. Bouwers werd geboren op 16 mei 1940 in Breezand, Noord-Holland. Hij werd geschoold tot onderwijzer, maar na vijf jaar in het basis-onderwijs gewerkt te hebben, koos hij voor het leraarschap. Vanaf 1968-1992 werkte hij als docent Nederlands en als decaan bij het voortgezet onderwijs in Zwolle. Sindsdien leeft hij van de pen. Bouwers schreef en schrijft kinderen jeugdliteratuur én gedichten. Met de bundel *Rondelen*, verschenen in 1985 bij uitgeverij Querido, werd zijn naam als rondelendichter gevestigd. Sindsdien volgden nog zes dichtbundels, de meeste eveneens bij Querido.

Daarnaast was Lenze L. Bouwers, als lid van het Geref. (vrijg.) deputaatschap 'Enige Gezangen', betrokken bij het kerklied, om precies te zijn de uitbreiding van de gezangen zoals ze vanaf 1986 te vinden zijn in het Gereformeerd Kerkboek. Bouwers is in die bundel met drie teksten vertegenwoordigd, namelijk de gezangen 2, 6 en 38. Ook met de huidige uitbreiding en vernieuwing van de gezangenbundel komen er liedteksten van Lenze Bouwers bij: de nrs. 50, 60 en 66 uit de Negentig Gezangen (in de nieuwe uitgave van het Geref. Kerkboek 87, 116 en 126).

Vragen

De vragen waarmee dit lied begint, worden samengebond in de eerste regel: waar is een rustpunt in de nacht? Het antwoord volgt in het refrein: Christus is het rustpunt in de nacht. Hij is het lichtpunt dat blijft schijnen, zelfs als de maan, die andere nachtelijke lichtbron, weer verdwijnt. Hij is de Morgenster. De

volgende twee strofen lichten dit antwoord toe door in kort bestek Christus' bijzondere geboorte aan te stippen, gevolgd door zijn leven op aarde, zijn daad van verlossing en zijn opstanding.

Dan volgt een herhaling van de eerste strofe, met alleen een kleine variant in r. 3. Opnieuw de vraag: waar is het rustpunt in de nacht? De twee strofen die hierna komen, diepen de vragen verder uit: wie helpt ons door elke nieuwe dag, wie helpt als het leven genadeloos toeslaat? Als definitieve afronding volgt dan voor de tweede maal het refrein: Christus is het rustpunt in de nacht, het lichtpunt dat blijft schijnen, hoe keihard het leven je ook bij de lurven kan nemen. Bouwers zelf typeert het lied met de woorden 'Al vragend richten we ons omhoog'.

Morgenster

Het lied gaat over de zijnsvragen van het leven, het waarom en waartoe. Toch is het lied geplaatst in de rubriek Epifaniën, en niet bij de andere waarom-liederen (vergelijk in de nieuwe uitgave van het Gereformeerd Kerkboek de liederen 150-154). In de *eerste* plaats omdat het lied ontstond als *kerstlied* (in 2001). En in de *tweede* plaats omdat het lied Christus typeert als de Morgenster, een beeld dat nauw verbonden is met Kerst, om precies te zijn met de dagen ná Kerst, Epifaniën.

In het lied komen verschillende hemellichamen in beeld, de lichtdragers van de schepping: zon (str. 1 r. 4), maan (refr. r. 4) en sterren (refr. r. 2). Wat betreft die sterren met name de *morgenster*. De morgenster is in astronomisch opzicht dezelfde als de *avondster*. In beide gevallen gaat het om de planeet Venus. Deze planeet is onder alle omstandigheden het helderste 'sterachtige' object van de hemel en binnen dat heldere karakter kent ze nog weer een cyclisch verloop waarbij 'gewoon helder' tot 'uiterst helder' kan worden. Venus is in sommige perioden goed te zien kort ná zonsondergang, dan wordt ze *avondster* genoemd, en in andere perioden kort vóór zonsopgang, en dan is zij de *morgenster*. In beide gevallen springt haar stralende, lichtende karakter duidelijk in het oog.¹

De Bijbel gebruikt *morgenster* verschillende malen als in overdrachtelijke zin, als beeld voor iets dat of iemand die eruit springt, extra zichtbaar is. In Openb. 2:28 wordt het beeld rechtstreeks voor Christus gebruikt: 'Ik ben de telg van David, zijn nakomeling, de stralende morgenster'. Vergelijk ook 2 Petr. 1:19 en Openb. 2:28 (én de ster van Betlehem).

De beschikbare bronnen over de vroegste vormen van het vieren van Kerst wijzen sterk in de richting dat Kerst in de begintijd vooral de viering was van de *Versijning* van de Zoon van God als mens. Men sprak, tegen de achtergrond van Titus 2:11-13 en 3:4-7, van *epifanie*, lichtende en redende versijning.² Geen wonder dat het beeld van Christus als de morgenster typerend werd voor de kersttijd en later, toen de belangstelling verschoof naar Kerst als het feest van de armelijke geboorte, voor de tijd ná Kerst, Epifaniën.

Melodie

Het lied wordt gestructureerd door de inhoudelijke lijn, zoals hierboven geschetst, in samenhang met de vorm. Daarbij zijn twee elementen bepalend, namelijk de strofen en het refrein:

1 - V(raag)	4 - V
R - A(ntwoord)	5 - V
2 - A	6 - V
3 - A	R - A

De strofen bestaan uit 4 regels van 8 lettergrepen elk en met het rijmschema AABB. Het refrein is eveneens vierregelig, maar het rijmschema is anders - CDDC - en de oneven regels hebben 9 in plaats van 8 syllaben per regel. De melodie bij het lied - gemaakt door Henk Ophoff, kerkmusicus te Dalfsen - onderstreept deze door tekst en structuur aangereikte lijn.

Het lied staat in d-klein. De strofe-melodie is beperkt van omvang: d1-bes1, slechts 6 tonen. De hoogste, de bes, komt ook maar een keer voor, dus de melodie beweegt zich hoofdzakelijk over 5 tonen, met als kerntonen de *d*, de *f* en de *a*. De halve noot waarmee r. 2 eindigt - die verder gelijk is aan r. 1 - en de kwart-rust daarna brengt een cesuur aan; de eerste twee regels begonnen laag, op *d*, de twee volgende regels hoger, op *a*.

Het refrein heeft een eigen melodie. Ze begint gelijk op *a* en stijgt meteen naar *c* die gelijk herhaald wordt: een signaalfiguur. In regel 2 gebeurt dat nogmaals en in r. 3 eveneens met dit verschil dat de kleine terts *a-c* een kwart wordt, *a-d*. Na deze hoogste toon in r. 3 daalt de melodie in 4 weer af naar de lage *d*, 'zelfs als de maan weer moet verdwijnen'... Ook hier na r. 2 een rust na een lange noot, een soort dubbele punt voor dat wat komt: 'Kijk, Christus is de morgenster'. De melodie heeft een zwevend ritme, zonder een strakke indeling in maatsoort of tactus. Dat zwevende karakter is essentieel. De accenten worden door de tekst aangereikt. Ter oriëntatie zijn twee tactussymbolen aangereikt: tactus minor (halve noot is de slag) en tactus proportionatus (neerslag halve noot gevolgd door opslag kwartnoot).

Organisten doen er goed aan niet met eigengemaakte zettingen aan de slag te gaan; de doorsnee mineur-zetting is bij deze melodie níet op z'n plek. Gebruik daarom een van de zettingen uit de twee begeleidingsbundels bij de Negentig Gezangen.

Anje de Heer is musicus en publicist liturgie en kerkmuziek. Zij verzorgt voor de deputaatschappen Eredienst en Kerkmuziek het Steunpunt Liturgie.

Noten

1. In de eerste helft van 2007 is Venus avondster; pas in september verschijnt de planeet weer als morgenster.
2. Vergelijk bijvoorbeeld slotstrofe van de hymne 'Intende, qui regis Israël' van Ambrosius (c. 340-397), waarschijnlijk het oudst bewaarde christelijke kerstlied: *Hoe blinkt uw kribbe aan 't begin / ademt de nacht nieuw licht reeds in, / dat nooit meer in een nacht verdwijnt' / maar door 't geloof voor eeuwig schijnt*.

PERSBERICHT

Cursus voor ouders van een jong kind met een handicap

“Het is fijn om in gesprek te zijn met andere ouders van jonge kinderen met een handicap”. Een citaat van Henk en Ada Soellaart uit Velzen-Zuid in Kleur, het ledenmagazine van vereniging dit Koningskind. Henk en Ada zijn de ouders van Josianne (4 jaar). Ze volgden de oudercursus van dit Koningskind en willen de cursus graag aanraden.

Als je een kind krijgt met een handicap, verandert je wereld. Soms is bij de geboorte al duidelijk dat je kind een handicap heeft, soms blijkt dat pas later. Niet elke ouder reageert hetzelfde op zo'n ontdekking. Maar het valt niet mee om de draad dan op te pakken. Hoe ga je verder met dit kind in jouw gezin?

De vereniging dit Koningskind heeft een cursus ontwikkeld voor ouders van een jong kind met een handicap (0-8 jaar). Dit Koningskind is een vereniging van gereformeerde mensen met een handicap, hun ouders en vrienden. De cursus reikt informatie aan over verschillende onderwerpen. Daarbij wordt ook stilgestaan bij de praktijk. Aan de orde komen thema's als: acceptatie en verwerking, (geloofs)opvoeding, gevolgen in het gezin (broers en zussen) en de plek van je kind in de geloofs-gemeenschap.

In het voorjaar van 2007 wordt de cursus gegeven in het Noorden van het land. Het gaat om vier donderdagavonden van 20.00 - 22.30 uur. De kosten bedragen € 20,- per persoon of € 27,50 per echtpaar, inclusief cursusmateriaal.

Voor niet-leden gelden andere prijzen.

Voor meer informatie of opgave: www.ditkoningskind.nl of bel 030-2363788 (secretariaat)

Eemdijk - beroepen: kandidaat A.G. Hagg te Kampen

Marknesse en Nagele - beroepen: kandidaat A.G. Hagg te Kampen

HOOFDREDACTEUR:

Prof. Dr. B. Kamphuis

EINDREDACTEUR:

Dr. E.A. de Boer

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Dr. A.L. Th. de Bruijne, Drs. I.D. Haarsma,
Prof. Dr. G. Kwakkel, Drs. B. Luiten,
Prof. dr. S. Griffioen, J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, J.M. de Jong, Ds. G. Riemer,
Dr. J. Smelik, Drs. H. Veldman

BESTUURSLEDEN STICHTING

DE REFORMATIE:

A. Verhoeff (voorzitter),
Drs. B. Bos (secretaris),
Ph. Haveman (penningmeester)

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per

E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per

post via bovengenoemde postbus.

Uitgever: Print Media bv, Bedum

Technische realisatie:

Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN

ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.

Telefoon: 050 - 3013636.

Fax: 050 - 3012732

(o.v.v. Reformatie).

E-mail: reformatie@scholma.nl

Aanlevering advertenties in overleg.

ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,50 per jaar

studenten € 19,50;

buitenland € 130,00

- abonnementsjaar loopt van

1 januari t/m 31 december

- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-
nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)

Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-
rom verkrijgbaar bij de Chr.
Blindenbibliotheek voor blinden
en slechtzienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,

fax 050-4091252

e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl

Prijs: € 0,45 per mm.

Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl

ISSN 0165-5191